

İstanbul'da Sosyal ve Mekansal Parçalanma

Efe Korkut Kurt*

KENTİN SOSYAL MEKANI?

Cansever, “şehri, toplumsal hayata, insanlararası ilişkilere biçim veren, sosyal mesafelerin en aza indiği ve bu ilişkilerin yoğunluk kazandığı yer” olarak tanımlamaktadır. (Cansever, 1996: 125).

MEKANIN KALİTESİ

Yaşanan mekanlar yer ve zaman boyutlarından bağımsız düşünemeyiz.

“Yaşanabilir kentsel mekanlar, algılamaya, yönelmeye, imgelemeye, geçmişten gelen referanslarla birlikte ortak bir dil oluşturmaya, ortak bir bellek yaratılmasına izin veren yerlerdir. Toplumsal mekanların toplumsal olarak üretilişinin iki sonucu vardır:

- 1- “Doğal ya da fiziksel olarak adlandırılan mekanın kaybolmaya yüz tutması”,
- 2- “Her toplumun, kendi mekanını üretiyor olmasıdır.”

YOK-YER

Augé'ye göre “yer” kimlik, ilintili olmak, geçmiş olmak ile tanımlanır. Aynı içeriklerden yoksun olan fiziki alan ise “mekan” ya da “yok-yer”dir (non-place).

Global dünya “mekan”lar, “yok-yer”ler üretmektedir. Bu “yok-yer”ler mevcut “yer”lerle bütünleşmez, ayrıksı dururlar; bu mekanlarla duygusal bağlantı kurulmaz. Havayolu, demiryolu, karayolu ve bunların üstünde giden taşıtlar ve onlara ait istasyonlar, hava meydanları, garlar, oteller, süpermarketler, büyük alışveriş merkezleri, büyük eğlence parkları, internet kafeler vs.

ÖTEKİ

“Beri” ve “öteki” karşıtlığına dayanan ve böylece farklılıkların kabuk bağlamasına, kemikleşmesine yol açacak katı, hoşgörüsüz, bencil cepheleşme siyaseti demokratik kentli toplum, sivil kamusal alan oluşturma sürecini baltalamaktadır.

SÜREÇLER

1- Kent merkezinde bulunmaları arzu edilmeyen, kent çeperlerinde, periferide biriken bir kısmı geçmişin vasıfsız kol emeği kitleler, genelde kent dışında konumlanan yeni sanayi devrimini simgeleyen iletişim, bilgisayar ve benzeri teknolojilerin talep ettiği vasıflı işgücü kapsamı dışında kalarak istihdam edilmediklerinden, yine kırsal alandan yeni gelenlerle birlikte merkezdeki yeni oluşumlarda çoğunluk geçici ve vasıf geiktirmeyen hizmet sektörlerinde ya da işporta ve benzeri informel alanlarda iş aramak için merkeze “hücum” etmektedir.

Merkez – Çevre Çatışması

2- İstanbul'da göçmen kitlelerin oturduğu çöküntü alanları

ULAŞIM: Ulaşımı Çözerken Kenti Yoketmek.

Ulaşım Çalışmaları: Tünel geçişleri ve katlı kavşaklar, ve bu çalışmaların zorunlu olarak yarattıkları yaya üst geçitleri ve yeni metro hatları vs.

Seyahat edilen mekan ise “yok-yer” niteliğine bürünmektedir. Hızın artması kentin daha da yayılmasına, açılan kanalların kısa sürede doygunluğa ulaşmasına yol açacaktır. İlave kanalların, yolların hizmete sokulması gereğini doğuracaktır. Yeni açılan yolların büyük bir kısmı seyahatin dar bir koridorda gerçekleşmesini, dolayısıyla seyahat süresinde kent ile olan görsel bağları koparmaktadır. Bu şekilde koridor yollar, Bentham'ın mükemmel hapisane modeli “Panoptikon”u anımsatmaktadır.

Kent yerel yönetiminin modernite öykünmesi ile kentsel mekanın ortasına diktiği beton katlı kavşaklar, yarı geçitler, kentin birbirinden kopuk adalara ayrılmasına yol açmakta, daha önce bu yolların kenarında karşılıklı yer alan semtler, bugün birbirinden uzaklaşmakta, yaya dolaşımları bu kapalı hücrelere hapsolmektedir. Bu ana taşıt yollarında gidenlerin durumları daha acıklı görünmektedir. Buradaki yolcular tek bir kanala sapanmakta ve ayrılamamaktadır.

KÜLTÜR:

Manüpülasyon alanları-Denetim mekanizmaları: Sokaklar, meydanlar, parklar, açık alanlar kentlinin toplanacağı, biriyle karşılaşacağı / kaynaşacağı, bireysel ve birlikte kendilerini ifade edecekleri, kentli kültürü yaratacakları özgürlük alanlarıdır.

Kentli insanı bir müşteri ve tüketici kitlesi olarak gören, medya, televizyon ve iletişim teknolojileri aracılığıyla kamusal alanı işgal ve yok etme aşamasına gelen hegemonik güçler, bu yönde her alanı bir propaganda ve etkileme platformu olarak değerlendirmektedirler. Kentlinin rahatlayacağı, kendini yeniden yaratacağı dinlenme, eğlence alanları da ideolojik telkin noktaları olmaktadır. Ataerkil, milliyetçi, muhafazakar, cemaatsel, popülist kültür tüm kamusal alanlara sızmakta ve nüfuz etmektedir.

*Efe Korkut Kurt

U&L Architect (ITU Architectural Design/PhD)

